

De oorlogsjaren

Toen de oorlogsdreiging in 1939 voor Nederland steeds dichterbij kwam werd aan Haagse burgers gevraagd zich aan te melden als vrijwilliger voor de gemeentelijke Luchtbeschermingsdienst (LBD). De LBD zorgde voor schuilkelders, voedselvoorraden, gasmakers en verduisteringsmaterialen en stond paraat bij wijkbranden, opruimwerkzaamheden en ordehandhaving. Een van de wervingsposten voor deze vrijwilligers was het Dalton aan de Aronskelkweg. Het LBD-kantoor was daar vanaf november 1939 elke dag geopend van 12.00 tot 20.00. Sirenes van de LBD waren al in de zomer van 1939 geplaatst op het Dalton en de terugkerende indringende geluidstesten hiervan zullen velen akelig in de oren hebben geklonken. Deze activiteiten tekenen de voortdurend spanning die voorafging aan de Duitse invasie in mei 1940. Er waren incidenten tussen voor- en tegenstanders van het nationaalsocialisme op de school zelf. Directeur Willem Frits de Groot verbood in 1939 het dragen van insignes en uniformen op school. Deze laatste maatregel was vooral gericht tegen de Nationale Jeugdstorm, de jeugdafdeling van de NSB. De Groot, al schooldirecteur sinds 1930, en een van de founding fathers van het daltonisme in Nederland, trachtte zo de polarisatie tegen te gaan. Wel koos hij openlijk voor het nationaalsocialisme na de inval van de Duitsers. In het najaar van 1940, na de opheffing van het ambtenarenverbod om lid te zijn van de NSB, trad hij namelijk toe tot deze partij. Ook andere Dalton-docenten kwamen openlijk uit voor deze politieke voorkeur. En zo kon het gebeuren dat op 24 augustus 1940 de Haagse afdeling van de Nationale Jeugdstorm een zangmiddag organiseerde in de aula van Dalton waarbij Vlaamse liederen centraal stonden. 'De Groot-Nederlandse gedachte bleek ook goeden vat op de Nederlandsche jeugd te hebben'.¹

Dalton-directeur dr. Willem Frits de Groot (1885-1972)

In de eerste oorlogsjaren bleef de politieke spanning aanwezig. Leerlingen werden bedreigd als ze vaderlandse kreten in hun agenda zetten en op 30 april 1941 werd de verjaardag van Prinses Juliana met natte kalk op een muur aangekondigd, tot woede van de directeur. Scholieren die anti-Duitse leuzen in hun agenda zetten en daarop betrappt werden kregen flinke straffen. Anderzijds beschermde De Groot

¹ Rotterdamsch Nieuwsblad 26-08-1940

ook zijn leerlingen als dat nodig was. Begin 1941 plaatsen de Duitsers licht afweergeschut op het dak van de school die met een telefoonverbinding naar straat verbonden was. Op een dag was die telefoonlijn doorsneden. Op deze sabotagedaad stonden zware straffen en de Duitsers eisten een diepgaand onderzoek. Maar De Groot wist de zaak dusdanig te sussen dat er niemand werd gearresteerd en het onderzoek met een sisser afliep.²

De gevolgen van de oorlogshandelingen werd met de tijd overal voelbaar op school. Op 3 augustus 1940 vielen er vlak voor middernacht drie geallieerde bommen in de omgeving van de school waarvan één op het voorplein. Een persoon raakte lichtgewond en daarnaast sneuvelde er vele ruiten op het Dalton en was er aanzienlijke schade aan gebouwen in de omgeving.³ In april 1941 werd de Openbare Lagere school uit Kijkduin ondergebracht bij Dalton wegens inkwartiering van de Duitsers. Ruimtegebrek was er niet want in de jaargang 1941-42 zaten er 'slechts' 275 leerlingen op school. In het voorjaar 1942 wordt op Dalton nog een lokaal ingericht voor de meisjes van de Avond Nijverheidsschool die afkomstig zijn uit de Julianastraat, later door de Duitsers omgedoopt tot Catharinastraat, in Loosduinen. De school daar wordt gevorderd door de Duitsers.

De school werd inmiddels ook gebruikt voor de distributie van boter- en vetkaarten en winterjassen. Voor kinderen tot drie jaar werden in december 1941 vitamine D-tabletten uitgereikt.

Vanaf september 1941 waren Joodse leerlingen niet meer welkom op publieke scholen waardoor de 16-jarige Jaap van Straten het Dalton moest verlaten. Zijn toenmalige klasgenote Katrien Hendriks herinnert zich Jaap als een "levendige, vrolijke, blonde jongen".⁴

Dalton op 4 augustus 1940. Alle ramen in de linkervleugel liggen eruit als gevolg van drie geallieerde bommen die een dag eerder in de directe buurt neerkwamen. *Beeld: Archief 1165-01 Luchtbeschermingsdienst in Gemeentearchief Den Haag*

² H.Koks, B. Nieuwhoff, *Dalton 1925-2000 jubileumboek*, 2000, p.23

³ H. Ambachtsheer, C. Glaudemans, *Oorlog in de lucht. Den Haag 1940-1945*, p.119 en rapporten Luchtbeschermingsdienst opgemaakt op Bureau van Politie, Wilhelminastraat Loosduinen, via Stichting WO 2 Sporen

⁴ H.Koks, B. Nieuwhoff, *Dalton 1925-2000 jubileumboek*, 2000, p.36

In oktober van 1942 wordt De Groot de nieuwe wethouder van onderwijs in Den Haag in het NSB-college van burgemeester Harmen Westra. Als interim opvolger wordt de 37-jarige wiskundeleraar Joris van der Vlis benoemd. Hij is dat maar enkele weken op de locatie Aronskelkweg want in november 1942 werd het schoolterrein onderdeel van de Atlantikwall, de fortificatie tegen de geallieerde invasie, waardoor een tankgracht wordt gegraven van Kijkduin tot aan Clingendael. Tienduizenden Hagensers moeten huis en haard verlaten. De school werd gesloten en men week uit naar het oude schoolgebouw in de Vlierboomstraat 366. Met veel inspanning verhuisde het hele schoolmeubilair mee. Het had weinig gescheeld of de school was verloren gegaan want op slechts enkele tientallen meters naar de zeezijde werd de toenmalige omgeving van de school volledig onttakeld, waardoor het Lobeliaplein van de kaart verdween.

In de Vlierboomstraat nemen de spanningen verder toe, en wordt de sfeer volgens sommigen 'behoorlijk verziekt' als per 1 maart 1943 een nieuwe directeur wordt benoemd in de persoon van ir. Cornelis van Zee die openlijk pro-Duits is.⁵ Dit gebeurde tegen het advies van de inspecteur van het Middelbaar Onderwijs. Van Zee was reeds werkzaam als wis- en scheikunde docent aan het Dalton. Het NSB-bestuur was van mening dat "van hem meer dan van de beide andere voorgedragenen verwacht kon worden, dat hij in positieven zin zal meewerken aan de nieuwe orde".⁶ Na van Zee's benoeming bleef het daltononderwijs zelf wel behouden, het lukte de bezetter niet het onderwijs te nazificeren. Het daltononderwijs, dat uitgaat van de ontwikkeling en aanleg van elke afzonderlijk kind stond op gespannen voet met de autoritaire filosofie van het nationaalsocialisme waarbij kinderen geleid worden en onderdeel zijn van het volksgeheel.⁷

Het verzuim onder de leerlingen neemt vanaf 1943 behoorlijk toe door problematische huiselijke omstandigheden, spanningen op school en de grootscheepse evacuaties. De leerlingen vertrekken naar Zutphen, Deventer, Rotterdam en elders. Op de school worden allerlei maatregelen getroffen in geval van een luchtaanval.

De wereld staat in brand maar op Dalton wordt nog lesgegeven. *Jubileumboekje Dalton, 1950*

⁵ Cornelis Jacobus Hendrik Marie van Zee werd in 1894 in Dordrecht geboren

⁶ Gemeentearchief Den Haag, 0610-01 Gemeentebestuur Den Haag, inv.650 installatie burgemeester Westra

⁷ R. Berends, Dalton in de Tweede Wereldoorlog, DaltonVisie 2018

In het leegstaande gebouw wordt inmiddels de parketvloer van de aula van Dalton weggehaald als brandstof en in kachels van vele Hagenaars opgestookt.⁸ De school wordt gebruikt voor de opslag van meubelen van de geëvacueerde Hagenaars die huis en haard hebben moeten verlaten maar de gemeente houdt er ook 125.000 kilo gerantsoeneerde aardappelen opgeslagen. Ook Duitse militairen nemen er hun intrek.

Waar 1943 nog normale schoolexamens kende wordt het schooljaar 1944-1945 chaotisch. Schoolmaterialen worden schaars, papier is nauwelijks te krijgen. In de herfst van 1944 is er geen brandstof, geen gas en geen elektriciteit meer. Trams rijden niet meer, fietsen zijn er nauwelijks nog. Het normale leven is tot stilstand gekomen. Den Haag schakelt over op de overleving status, de lessen worden gestaakt.

Directeur Van Zee tracht nog zo lang mogelijk de school open te houden en een rooster te volgen. In september 1944 schrijft Van Zee de ouders nog dat lessen gewoon zullen doorgaan. De afstand naar school wordt wel als problematisch ervaren, leerlingen moeten zo veel mogelijk thuis studeren. Van Zee waarschuwt de ouders dat er ook kinderen zijn die de situatie op school overdrijven en hier misbruik maken door weg te blijven.⁹

Terugkeer naar de Aronskelkweg en het herdenken van de slachtoffers

Na de bevrijding moet de school het doen met een nieuwe directeur. Van Zee is direct na de bevrijding door het gemeentebestuur geschorst en zal niet terugkeren.¹⁰ Interim-directeur Derk Johannes Timmers (1897-1982) moet het Dalton nieuw elan bezorgen. De voormalig docent Frans pakt die rol voortvarend op, de docenten worden voor het eerst aangeschreven op 19 mei 1945. Op woensdag 23 mei 1945 werden de lessen zo goed en kwaad als mogelijk hervat. Op die dag vindt ook een korte herdenkingsbijeenkomst in de gymnastiekzaal in de Vlierboomstraat plaats.

De inschrijving voor het Dalton schooljaar 1945-1946 was nog in de Vlierboomstraat. *Het Vrije Volk* 19-06-1945

⁸ Het Volk 02-11-1943

⁹ Van Zee in: Gemeentearchief Den Haag, Dalton 0554-01, inv. 48 'Mededelingenboek', register met circulaire van de rector aan de docenten, 1943-1964

¹⁰ Gemeenteverslag 13 augustus 1946 (nr 243), opgesteld door J.J. Boasson, gemeentesecretaris

Aronskelkweg en de oorlogsschade; op de achtergrond het Dalton, opname juni 1945, Haags Gemeentearchief

De Daltonschool verhuist in juli 1945 van de Vlierboomstraat naar de vertrouwde Aronskelkweg nadat Canadese militairen, die korte tijd in de school gelegerd waren, zijn vertrokken. Men is verheugd terug te keren op het oude nest maar anderzijds treft men een door de bevolking en de Duitsers zwaar onttakeld schoolgebouw aan in een desolate omgeving met gesloopte en zwaar beschadigde woningen. Het Daltongebouw wordt door de gemeente samen met het Lyceum op het Stokroosveld en het Gemeentemuseum genoemd als een van de zwaarst beschadigde gemeentelijke objecten. Het dak lekt, alle ruiten zijn ingegoooid, leidingen zijn weggehaald, het linoleum en parket geplunderd. Het gebouw op de begane grond en de kelder staat nog vol meubilair en is onbegaanbaar. Alleen de bovenverdieping is voor de school geschikt. Met verregaande inspanningen gaan op 4 september 1945 alle lessen weer van start met 381 leerlingen en een groot tekort aan docenten.

Om het moreel van de school een boost te geven besluit de gemeente eind 1945 *Het zonnemozaïek* van de veelzijdige kunstenaar Antoon Molkenboer (1872-1960), tijdens de bezetting opgeborgen in paleis Noordeinde, op gemeentekosten opnieuw in het Dalton te plaatsen. Het werk, oorspronkelijk bedoeld voor de Wereldtentoonstelling van 1938 in New York, werd wegens de oorlogsdreiging al in 1940 tijdelijk in Dalton geplaatst. 'De tentoonstelling van dit werk is van algemeen belang en voor deze school van bijzonder belang'.¹¹

Na het eerste moeizame jaar met een tekort aan docenten en een noodexamen komt de schoolleiding toe aan het herdenken van haar oud-leerlingen die door de bezetter werden omgebracht. De plannen voor een herdenkingsteen zijn dan al enige tijd geleden gestart in petit comité, waarbij de docenten Erich Zweers en Frans van der Spek een leidende rol hebben. Timmers bericht de docenten begin oktober 1946 dat oud docent Hugo Denier van der Gon en een tiental leerlingen herdacht zullen worden als slachtoffers van de bezetter. Dat zal gebeuren in de vorm van een plaquette die op zaterdag 26 oktober 1946 onthuld moet worden. Na afloop van de plechtigheid zullen de gasten een kopje thee worden aangeboden in de lerarenkamer. De schaarste aan consumptiegoederen is op dat moment nog

¹¹ Gemeenteverslag 28 december 1945 (nr 35), Crediet herplaatsing 'Zonnemozaïek: Molkenboer HBS Aronskelkweg 1

zo nijpend dat Timmers een beroep doet op de docenten om “enkele grammen thee en een paar schepjes suiker te willen inleveren bij Mej. Brouwer, die voor de verdere regeling zorg draagt”.

Kort hierna, op 8 oktober 1946, worden de ouders aangeschreven over de inwijding van de plaque. Timmers spreekt in deze brief nog over een tiental oud-scholieren op de plaque. Ook de oud-leerlingen, verenigd in Ex Lebo krijgen dan de uitnodiging. Zelf hebben ze de gevallen oud-leerlingen al herdacht op 6 februari 1946. Ze zijn op zich verheugd met het initiatief voor een gedenksteen maar vinden het teleurstellend dat ze niet meer betrokken waren bij de totstandkoming van de lijst en de herdenking. “Gezien het aantal gesneuvelde oud-leerlingen had het toch wel vanzelfsprekend moeten zijn dat er ook één oud-leerling in het comité van voorbereiding had plaats genomen”. Zweers en Van der Spek werd solistisch optreden verweten.¹²

De aangekondigde onthulling van zaterdag 26 oktober wordt door ‘onvoorziene omstandigheden’ verzet naar 9 november schrijft directeur Timmers alle genodigden op 19 oktober 1946. Het is waarschijnlijk dat er op de steen nog twee namen moesten worden toegevoegd aangezien het eerdergenoemde tiental dan is uitgebreid tot twaalf slachtoffers.

De Plaque

Ontwerper van de steen was Johannes Joseph ‘Sjef’ Muiselaar (1881-1950). Muiselaar was van beroep beeldhouwer en later binnenhuisarchitect. Hij dreef tot zijn dood ook een kunsthandel aan de Hooikade 28-30 in Den Haag.¹³

In het midden van de gedenksteen staat een afbeelding van een ensemble van bloemen. Acht bloemenknoppen zijn hierbinnen naar boven gericht, twee knoppen richtten zich naar de aarde. In het midden van deze bloemen groeit een verbindende stengel die uitstijgt boven de bloemenknoppen. Boven aan deze stengel is een bloemenkelk te zien. De bloemenknoppen lijken de jeugdige slachtoffers te symboliseren, nog in de knop en niet ontluikt, waar de centrale bloemenkelk de verbinding met de school en de gesneuvelde docent lijkt te symboliseren. Waarschijnlijk ging Muiselaar met de steen aan de slag toen er nog sprake was van tien jeugdige slachtoffers.

Aan de onderzijde van het ensemble steken grote bladeren uit naar beide kanten. Door deze laatste keuze was er geen ruimte voor de voornamen van Abraham Dinger en Herman Pekel op de gedenksteen. Hun initialen moesten volstaan. Ook docent Hugo Denier van der Gon werd niet bij voornaam genoemd.

Bij de naamgeving werd er gekozen voor de namen zoals die gebruikt werden op het Dalton, veelal een verkorting van de geboortenaam. Pieter wordt Piet, Albert wordt Ab. Bij Baay Donker is gekozen voor de naam die Barend Jan Donker gebruikte in het verzet, een roepnaam uit zijn schoolperiode.

¹² Oud leerlingenvereniging Ex Lebo, Haags Gemeentearchief, 0574-01 inv 3, Correspondentie secretariaat 1945-1957.

¹³ Met zijn kleindochter Manja Muiselaar is contact geweest. Zij heeft geen foto in het familiearchief kunnen vinden van haar grootvader

Twée versies van de gedenksteen

Links de huidige gedenksteen en rechts de gedenksteen zoals deze in november 1946 werd onthuld. De namen Anthonie de Wilde en Paul Reep zijn toegevoegd in 1995.

Bovenaan de plaquette staat een dichtregel van (import) Hagenaar Pieter Cornelis Boutens (1870-1943). De regel "Fel in 't duister zullen bloeien bloemen van gedachtenis" komt uit het gedicht *Laat maar avondschaduw* uit zijn debuutbundel *Verzen* uit 1898. Boutens was toen zelf een 18-jarige jongeling. Geheel authentiek is het fragment overigens niet overgenomen want de eerste regels van het gedicht waren:

Laat maar avondschaduw groeien

Breed tot nachtdroefenis,-

Fel in duister zullen bloeien

Bloemen van gedachtenis.

Toegevoegd is dus het onzijdig voornaamwoord 't. Wellicht omdat dat het zo beter te declareren was.

Dat het comité in 1946 opteerde voor een versregel van de bekende dichter Boutens zal vermoedelijk weinig discussie hebben opgeleverd. Maar in latere jaren zal het wellicht toch enkele wenkbrauwen hebben doen fronsen toen bekend werd dat Boutens in 1942 lid werd van de door de Duitse bezetter gestichte Nederlandse Kultuurkamer. Hij deed dit om het Willem Kloosfonds financieel overeind te houden maar dat voorkwam niet dat er altijd een smet op Boutens' blazoën is gebleven. In hoeverre dat destijds bekend was bij de schoolleiding is onbekend. Omdat Boutens tijdens de oorlog stierf is hij nooit in beeld geweest tijdens zuiveringsacties van kunstenaars na de oorlog en was dat dus niet heel waarschijnlijk.

De onthulling

Op zaterdagmiddag 9 november 1946 vond de inwijding plaats. De plechtigheid wordt bijgewoond door ouders en naaste familieleden van de gevallen, de kersverse wethouder van onderwijs J. van Zwijndregt, leden van de gemeenteraad, commissie van toezicht, leden van de oudervereniging, docenten, oud-leerlingvereniging Ex Lebo, enkele leerlingen en de ontwerper van de plaquette.

Er werd die dag een erewacht gevormd op de trap door afgevaardigden van de klassen. Het schoolorkest onder leiding van docent Oosting speelde 'een ernstige melodie'. Timmers hield een redevoering waarin

hij de gevallen eerden en iets vertelde over de totstandkoming van het monument.¹⁴ Hierna werd de plaquette onthuld door vijfdeklasser Job Uhl, voorzitter van de Daltonraad. Uit archiefstukken blijkt dat hij vervolgens de plaquette aan de gemeente Den Haag aanbood. Wethouder J. van Zwijndregt, kort daarvoor nog werkzaam op het Dalton als docent handelswetenschap, aanvaarde het geschenk namens de gemeente en gaf de aanwezigen mee om een voorbeeld te nemen aan de gevallen helden.¹⁵

De onthulling van de gedenksteen op 6 november 1946 door Job Uhl, links in beeld directeur Timmers. *Opname: Nederlandsch Fotobureau. Collectie Haags gemeentearchief*

Namens de familie voerde ir. Jacques Cattet, vader van de in 1944 omgekomen Chris, het woord. Hij sprak zijn dank uit aan de school voor het eerbetoon en “verzekerde, dat het hun hart tot troost strekte, dat juist in deze omgeving van jeugd en jonge werkkraft de namen van hun kinderen vereeuwigd zijn”.¹⁶

¹⁴ Helaas is de redevoering van Timmers zelf niet meer traceerbaar

¹⁵ Gemeentearchief Den Haag, 0554-01 Dalton Scholengemeenschap Den Haag, 114 Stukken betreffende oorlogsslachtoffers, die met de school verbonden waren, 1939-1963

¹⁶ Gemeentearchief Den Haag, 0554-01 Dalton Scholengemeenschap Den Haag, 114 Stukken betreffende oorlogsslachtoffers, die met de school verbonden waren, 1939-1963

Een professionele fotograaf van het Nederlandsch Fotobureau op de Stationsweg legde de onthulling en de gedenkplaat vast. Voor fl 2.50, omgerekend naar het huidige niveau bijna 13 euro, kon men de foto's op groot formaat nabestellen.

De jaren 1947-1962

De herdenking in november 1946 kreeg een jaarlijks terugkerend karakter in de jaren 1947-1962. De herdenking vond steeds plaats op de laatste lesuren van de 4e mei. In die jaren werd er in de aula de herdenking door leerlingen, docenten en naaste familieleden van de slachtoffers bijgewoond. Tijdens die bijeenkomsten was er een inleiding van de rector, een docent, of van een spreker van buiten de school. Sabine de Boer-Kriens herinnert zich herdenkingsjaar 1960 nog als 13-jarige. "Alle leerlingen kwamen bij het monument bijeen op de 4^e mei. Er volgde een toespraak, twee minuten stilte en dan het *Wilhelmus*". Ook werden er films (*Een leger van gehouwen steen*) vertoond en korte toneelopvoeringen opgevoerd. Bij een van de gelegenheden, eind jaren '50, werd de heer L. Leopold, van het Haagse verzet als eregast opgevoerd. Iedere leerling bracht op de 4^e mei dag een bloem mee naar school. Die bloemen werden door de klassenvertegenwoordigers bij het monument geplaatst. Na het lezen van de lijst van namen sloot de rector af met de dichtregel "De herinnering is het enige paradijs waaruit wij niet verdreven kunnen worden".¹⁷

De kring van deelnemende familieleden nam in de loop van de jaren af en werd tenslotte zo klein dat rector Zweers, die Timmers in 1961 was opgevolgd, de nabestaanden een brief schreef waarin stond dat de herdenking vanaf 1963 een meer besloten karakter zou krijgen. Er was geen sprake meer van een collectieve schoolbijeenkomst. Ouders en naaste familieleden van de slachtoffers waren nog steeds welkom op de 4^e mei voor een kort samenzijn in de rectorskamer waar de rector dan enige woorden sprak. Er bleef ruimte voor het leggen van een krans bij het monument. Maar voor sommigen werd de jaarlijkse gang steeds moeilijker. Mevrouw C. van Ees-de Jager schreef de rector in 1964: "Nu ik ouder ben geworden grijpt het mij allemaal te veel aan". Ook deze kleinschalige herdenkingsmomenten werden na verloop van tijd gestaakt.

Han Stijkel-monument

Waar de eigen herdenking op de achtergrond kwam te staan heeft Dalton sinds jaren een traditie om op 4 mei in Ockenburgh eer te betuigen voor de slachtoffers van de [verzetsgroep Han Stijkel](#). Tot 2003 was Dalton deels gehuisvest in een gebouw aan de Laan van Meerdervoort 1764 dat vernoemd was naar de leider van de verzetsgroep. Han Stijkel (1911-1943) werd gefusilleerd in Berlijn-Tegel. Na de twee minuten stilte worden er jaarlijks kransen gelegd bij het monument. Op begraafplaats Westduin in Ockenburg staan naast het monument 43 kruizen van verzetsmensen van de Stijkelgroep.

¹⁷ De regel was van Jean Paul, het pseudoniem van de Duitse schrijver Johann Friedrich Richter (1763-1825)

Het monument van de Stijelgroep in Westduin, *Roel Wijnants CC-BY-NC 2.0*

Gedenkplaten Haagse scholen

Dalton was met het onthullen van haar gedenkplaat in 1946, voor zover bekend, de eerste middelbare school in Den Haag. In de volgende jaren volgden veel scholen dit voorbeeld.

- HBS [Johan de Witt](#) (Maris Belgisch Park) eerde in 1950 omgekomen leerlingen en docenten met een gedenksteen met beeldhouwwerk
- Het toenmalige [Aloysiuscollege](#) onthulde in 1955 voor oud leerlingen een gedenksteen en een sculptuur

- [Christelijk Lyceum](#) aan de Bezuidenhoutseweg (Huidige Zandvliet Lyceum) onthulde een gedenksteen voor omgekomen leerlingen en docenten in 1948
- [Gymnasium Haganum](#) onthulde in 1948 een gedenksteen voor omgekomen leerlingen, leraren en oud leraren
- Het [Maerlant Lyceum](#) heeft sinds 1947 een gedenksteen op de eerste verdieping die de oud-leerlingen herdenkt

- Bij het [Vrijzinnig Christelijk Lyceum](#) (VCL) werd in 1950 een gebrandschilderd raam aangebracht met de namen van de in de oorlog omgekomen leerlingen en leraren. Het heeft een plek gekregen in de recente nieuwbouw.
- Op de muur van het toenmalige [Joods Lyceum](#) in de Fischerstraat is pas veel later, in 2014, een gedenkplaat geplaatst die de 179 Joodse leerlingen herdenkt die in de concentratiekampen zijn vermoord.

Herdenking 75 jaar

In 2021 is het 75 jaar geleden dat de gedenksteen onthuld werd. De oorlogsherinneringen waren nog rauw. De jongemannen en hun docent waren bekenden voor velen. De pijn en verdriet waren voelbaar. In de loop der jaren werd de herinnering aan hen bleker, de namen werden namen op een gedenkplaat, zonder gezicht en zonder verhaal. 'Je bent pas dood als je naam niet meer genoemd wordt' zo luidt een bekend Joods gezegde. Oud directeur Timmer voorzag dat al toen hij in 1946 schreef dat de namen "bij ons allen, die in school werkten, nog werken en later zullen werken, in herinnering blijven. Als een symbool van een heldhaftig verzet tegen onrecht en slavernij, vooral tegen slavernij van de geest." ¹⁸ Om die reden is het zeer verheugend dat Dalton op verschillende manieren stilstaat bij de offers die de oud-leerlingen en een docent maakten in de donkerste jaren van ons land. Een periode waarbij moedige keuzes dramatische gevolgen konden hebben. Amber Taal en Kirsten van Koert hebben in 2020 het plan opgevat om de omgekomen leerlingen letterlijk een gezicht te geven en hebben er een prachtig profielwerkstuk van gemaakt. Het trappenhuis hangt nu vol grote en levendige foto's van de jongemannen en hun verhalen worden gehoord dankzij QR-codes. Zij werden daarin gestimuleerd en gesteund door de geschiedenisdocenten Marloes de Groot en Irene Schmit. In het aprilnummer van de Dalton Schoolkrant 2021 schonk ook Mette van den Berg (6VWO), aandacht aan de herdenking. De schoolleiding zorgt voor een krans en gelegenheid om bij de gevallen stil te staan in de namiddag van 4 mei. Hiermee komt er een passend vervolg op de traditie die begon in 1946.

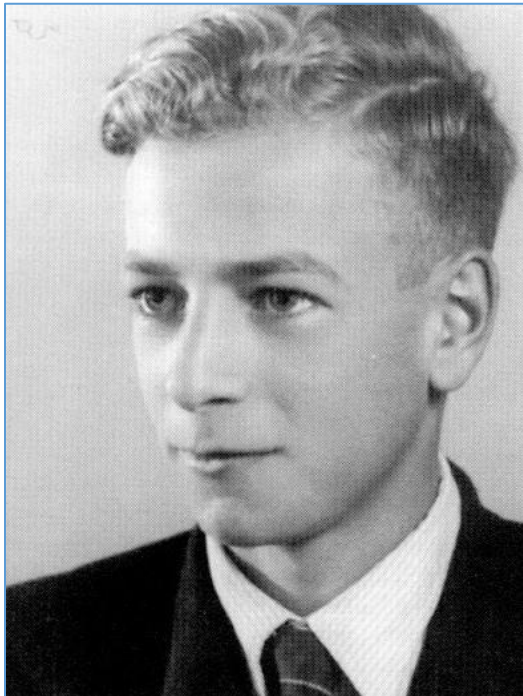
De installatie van Kirsten en Amber in het trappenhuis waarbij door QR-codes persoonlijke informatie gedeeld wordt over de oud-leerlingen en docent Van der Gon.

¹⁸ Fragment van een kladversie die onderdeel is van een redevoering getiteld 'Zij, die vielen'. 0554-01 Dalton Scholengemeenschap Den Haag, inv. 114 Stukken betreffende oorlogsslachtoffers, die met de school verbonden waren, 1939-1963

Jacob (Jaap) Hans van Straaten (1925-1945)

Als [joodse jongen](#) moest Jacob –roepnaam Jaap- in oktober 1941 noodgedwongen van het Dalton naar het Joods Lyceum verhuizen in de Fischerstraat 135. Hij legde er in 1942 het eindexamen HBS-A af. Jaap wilde economie gaan studeren in Rotterdam. Hij werd echter op transport naar Westerbork gezet op 18 augustus 1942 met zijn ouders en drie zussen. Jaap verblijft in Westerbork tot 23 maart 1944. Op die dag wordt hij op transport gezet naar Auschwitz. Vanuit Auschwitz wordt hij eind januari 1945 overgeplaatst naar Mauthausen en op 6 februari 1945 gaat hij met een groep van 500 voornamelijk joden richting KL.Neuengamme/kommando Hannover-Mühlenberg. Jaap is omgekomen op 31 mei 1945 ergens in Midden Europa.

Zijn ouders Hartog van Straaten (1898-1943), Rachel van Straaten-Behr (1900-1942) en zijn zussen Jacqueline (1929-1942) en Annie Sophie (1922-1944) werden allen omgebracht in Auschwitz. Annie Sophie was in maart 1944 in kamp Westerbork gehuwd en had daar een dochtertje gekregen. Haar man overleefde de oorlog, haar dochtertje Maud niet. Jaaps zuster Sophie (1923-2012) bleef in Westerbork en overleefde als enige van het gezin zo de oorlog. Bij haar overlijden stond dat Levensmoed, volharding en humor haar bij hadden gestaan om de verschrikkingen van de oorlog en het verlies van haar familie te doorstaan.

Jaap van Straaten

Paul Cornelis Albertus Reep (1915-1942), Dalton eindexamen 1935

Paul, Arnhemmer van geboorte, volgde na het Dalton de Koninklijke Militaire Academie in Breda. Na zijn opleiding vertrok hij naar Nederlands-Indië waar hij in 1938 bevorderd werd tot 2e luitenant bij het Koninklijk Nederlands-Indië Leger (KNIL). Nadat hij getrouwd was met Marijke Kaas, een oud-leerlinge van het Dalton, vertrok hij naar Nederlands-Indië. In 1941 werd hij detachementscommandant in Paloe (Celebes), daarna werd hij overgeplaatst naar Tjamba (Celebes). Op 11 januari 1942 landden er circa 2.500 Japanse mariniers in te noordoosten van Celebes. Bovendien daalden in het binnenland ongeveer 500 Japanse parachutisten neer bij het vliegveld te Langoan. De meeste KNIL-troepen gaven zich over waarna de Japanse opmars doorging in Zuidwest-Celebes. De KNIL-troepen ontruimden de stad Makassar en trokken zich terug achter de Tjamba-stelling. Tijdens een verkenningstocht in de buurt van het plaatsje Kope sneuvelde [Paul Reep](#) op 24 februari 1942. Paul Reep is begraven op het Nederlandse ereveld Candi in Semarang.

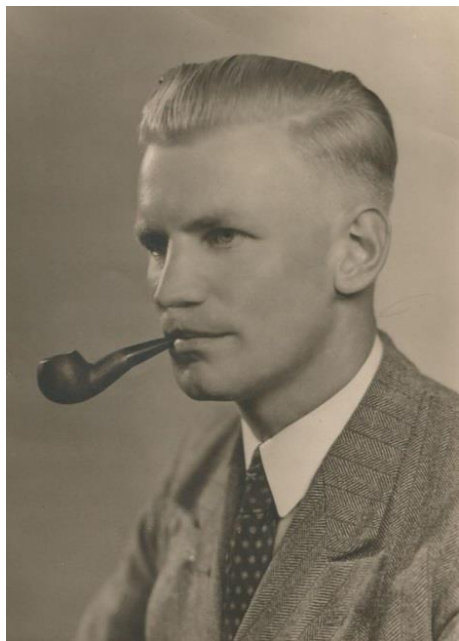

Paul Reep

Cor(nelis) Helder (1919-1945), Dalton leerling 1936-1940

Cor kwam in 1936 naar het Dalton en deed zijn eindexamen in de zomer van 1939 waarna hij werkzaam is als administrateur op een kantoor. Onduidelijk is of Cor van baan wilde veranderen of werkloos was, hij meldde zich aan voor een opleiding als adspirant-agent bij het Politie Opleidings Bataljon (P.O.B.) aan de Westenberg Kazerne te Schalkhaar. Na een korte dienstdtijd gaat hij, er wordt van hogerhand druk uitgeoefend naar de Politie-Officiersschool (P.O.S.) te Apeldoorn, en volgt een opleiding tot vaandrig. Na acht maanden opleiding komt hij op 10 november 1943 weer terug bij de Haagse politie. Hij laat duidelijk merken hoe hij tegenover het nationaalsocialisme staat en werd in 1942 uit zijn politieambt gezet. Daarmee wordt hij werkloos en moest opkomen voor de Arbeitseinsatz. Hij duikt onder en komt in contact met het verzet (LO en LKP). Na verraad en arrestatie komt hij in het Polizeilich durchgangslager Amersfoort.

Het was een koude maar droge dag, de donderdag van 23 maart 1944. In de vroege ochtend krijgen 5 mannen in kamp Amersfoort hun persoonlijke bezittingen terug en worden onder begeleiding van een Duitse militair naar het station van Amersfoort gebracht. Via het arbeidsbureau Utrecht, een bijkantoor in Amersfoort heeft de documenten geregeld, worden deze mannen (over Venlo) naar Krefeld in Duitsland gestuurd. Daar moeten ze zich melden bij het arbeidsbureau in Krefeld voor werk in de landbouw. Tijdens de reis in Nederland ontvlucht Cor en duikt onder in Nijverdal, een streek die hij goed kent uit de periode van opleiding bij de politie en de contacten die dateren van voor de oorlog. (vakantie). Hij is vastbesloten weer terug te keren naar Den Haag en zich aan te sluiten bij het ondergrondse verzet. Blijkbaar heeft hij zijn uniform en dienstpistool niet ingeleverd wat goed van pas komt bij zijn illegale verzetswerkzaamheden in Nijverdal. In 1944 trouwt hij met Marietje (Ietje) Kockx in Voorhout. De oud-commissaris Thijssen uit Den Haag weet iets te regelen (Nederlands paspoort uitgegeven in 1944.) Op 6 januari 1945 werd Cor na een achtervolging op een zwarthandelaar verraden door een NSB-agent en in het Oranjehotel Scheveningen, de strafgevangenis op de Van Alkemadelaan gevangen gezet (cel 544). Zijn vrouw wordt eveneens opgepakt en heeft drie weken in het Oranjehotel gevangen gezeten. Op 20 januari 1945 is zij weer vrijgelaten. Als represaille na de aanslag op Hanns Albin Rauter werd [Cor op 8 maart 1945 gefusilleerd op de Waalsdorpervlakte met 38 andere gevangenen](#). Hij heeft de geboorte van zijn kind Kees niet beleefd. Hij is herbegraven op Oud Eik en Duinen en later bijgezet in het Nationaal Ereveld Loenen

Cor Helder

Jan de Baan (1922-1945), Dalton 1936-1939

[Jan sterft in het Duitse Nienburg op 1 maart 1945.](#) Als student in Delft weigerde hij in 1942 de loyaliteitsverklaring te tekenen. Jan wilde onderduiken maar was bang dat zijn ziekelijke vader dan opgepakt zou worden. Op 13 juni 1943 werd Jan door het Gewestelijk Arbeidsbureau Den Haag gedwongen tewerkgesteld in Duitsland.

Door de zeer slechte arbeidsomstandigheden en voedingssituatie in de tweede helft van 1944 en 1945 heeft Jan een fatale longontsteking opgelopen, hij wordt begraven door vrienden in Nienburg. Zijn ouders krijgen geen toestemming om af te reizen. Jan werd op 1-12-1951 met het 14e transport overgebracht naar begraafplaats Nieuw Eykenduynen

Jan de Baan

Barend Jan 'Baay' Donker (1920-1944), Dalton leerling 1934-1940

Na zijn eindexamen werkte Barend op een accountantskantoor, later bij de voedselvoorziening. Onder de verzetsnaam Baay, zijn roepnaam op school, verrichtte hij illegale arbeid in Friesland. Daarna werkte hij bij de Landelijke Organisatie voor Hulp aan Onderduikers (LO en LKP) in Den Haag. Op 13 juli 1943 was er een bijeenkomst van de LO bij de familie Boot in de Trompstraat 314a Den Haag, toen bij een inval door de Duitsers zestien mannen werden gearresteerd, waaronder Baay. Zij waren verraden door een ploeggenoot. Deze man, Mullaert genaamd, was met zijn zwangere vrouw al eerder gearresteerd. Toen hij vernam dat zijn vrouw in de gevangenis een miskraam had gehad, stortte hij in en gaf de Moffen alle informatie, die zij hebben wilden. In ruil voor zijn vrijlating. Baay werd verhoord in de Scheveningse Strafgevangenis, in de volksmond het 'Oranjehotel' genoemd. Hij is gemarteld tijdens de verhoren. Vandaar ging hij op transport naar het concentratiekamp 'Herzogenbusch' (Vught). Hier werd Baay op 5 september 1944 voor de complete evacuatie van het kamp naar Duitsland met vele anderen doodgeschoten op Dolle Dinsdag. Als verzetsman droeg hij geen wapens 'omdat hij niet een medemens kon doden'

Barend Jan Donker

Piet(er) van Sabben (1924-1945), Dalton leerling 1936-1941

Piet van Sabben studeerde scheepbouw aan de Technische Hogeschool Delft, maar moet onderduiken als hij in mei 1943 weigert de loyaliteitsverklaring te ondertekenen. Hij gaat naar Johannes de Dreu in Zeist, waar hij zich onder het kippenhok mag verstoppen. Tijdens een razzia is hij daar bijna gestikt. Zijn stiefmoeder vindt het te gevaarlijk worden en raadt hem aan zich bij de Duitse politie te melden. Hij wordt te werk gesteld in Duitsland; in een Volkswagenfabriek bij Fallerleben moet Piet zware arbeid verrichten. Zijn handen verbindt hij met WC-papier. Hij ontsnapt op 25 augustus 1943 en vlucht naar Emden, Noord-Duitsland. Zijn broer is daar loodsman en probeert hem naar Engeland te brengen. Als dat niet lukt, probeert Piet naar Nederland terug te gaan, maar bij de grens wordt hij gepakt en naar Emden teruggebracht. Wegens ziekte wordt hij naar de Strafgefängnis Bochum overgeplaatst en na herstel op 12 mei 1944 op transport naar het concentratiekamp Neuengamme gezet. Daar krijgt hij kampnummer 29927. Op 19 juli wordt bij wijze van medisch experiment via een rubber slangetje de TBC-bacterie in zijn longen ingebracht, waarna dr. Heissneire zijn ziekteverloop laat documenteren. Piet van Sabben overlijdt op 26 februari 1945.

Piet van Sabben

Harm Steen (1916-1944), Dalton leerling 1932-1936

Harm Steen, geboren in Magelang op Java, is na een opleiding aan de Koninklijke Militaire Academie (KMA) in Breda tweede luitenant der infanterie bij het Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger. In de meidagen van 1940 is hij gelegerd op de Peel. Na de capitulatie van Nederland werkt Harm als inspecteur bij de Haagse politie en is actief binnen de afdeling Den Haag van de verzetsgroep Ordedienst (OD). Op 29 januari 1942 vertrekt hij naar Engeland. Hij bereikt Zwitserland, waar hij wordt ondergebracht in een werkkamp in Cossonay. Via Frankrijk, Spanje, Curaçao en Canada komt Harm op 18 juni 1943 in Engeland aan. Op 23 juni 1943 begint in Londen de screening, gevolgd door een opleiding bij het Bureau Inlichtingen (BI) tot geheim agent/marconist. In januari 1944 trouwt hij, zijn baas Jan Somer is zijn getuige. Nog diezelfde maand wordt Harm in de buurt van Princenhage gedropt, samen met Sjef Adriaansen. Harm gebruikt de namen Lange Harm, Hein van Tilburg, Witte Beren en H.J. Broekhuizen. Hij heeft een brief van Gerbrandy en 10.000.000 gulden als regeringsvolmacht voor Wally van Hall bij zich, 130.000 gulden contant voor de Rad van verzet (RVV), twee radiosets en verschillende onderdelen voor radiosets van andere verzetsgroepen. Sjef is echter de man die de contacten tussen Nederland en Londen met behulp van de radio moet zien te onderhouden. Op 2 maart 1944 wordt Harm door de Duitse politie betrapt bij zijn zender in Zaandam. Hij wordt naar het concentratiekamp Herzogenbusch (Vught) gebracht. Daar wordt hij op 5 september 1944 gefusilleerd. Harm Steen is postuum onderscheiden met de Bronzen Leeuw.

Harm Steen

Abraham Nicolaas A.N. Dinger (1918-1945), Dalton leerling 1932-1938

Abraham (Bram) studeerde Geologie in Leiden en na sluiting van de faculteit doet hij in 1942 kandidaatsexamen in Utrecht. In 1943 weigerde hij de loyaliteitsverklaring te tekenen, dook onder in de provincie Groningen waar hij met zijn vrienden in de illegaliteit werkte onder de schuilnaam Nico Tappert. Op 22 juni 1944 werd hij samen met Adriaan Martinus Schiltkamp tijdens de voorbereiding voor een overval op het distributiekantoor Zuidhorn gearresteerd door de Sicherheitsdienst (SD). Beide mannen waren lid van Landelijk Organisatie voor hulp aan onderduikers (LO en LKP), de 'groep van Asperen' die zijn standplaats had op de Koninginnelaan 20a in Groningen. Het is aannemelijk dat beide mannen zijn overgebracht naar het beruchte Scholtenshuis van de SD in Groningen voor ondervraging. Uiteindelijk gaan ze op transport naar het concentratiekamp Herzogenbusch (Vught) in Brabant. Na 'Dolle dinsdag', 6 september 1944 werd het concentratiekamp met grote spoed geëvacueerd omdat er meldingen zijn dat de geallieerden aan de Belgische grens staan. De mannen gaan naar het concentratiekamp Sachsenhausen bij Berlijn, de vrouwen naar het concentratiekamp Ravensbrück. Een maand later gaat Bram op transport naar het concentratiekamp Neuengamme daarna op een transport vanuit het 'Stammlager' naar de plaats Beendorf in Sachsen-Anhalt. In Beendorf bevindt zich de zoutmijn Marie. De firma Burbach verpachtte delen van de mijn aan de Wehrmacht en Luftwaffe; de mijn werd een sub-kamp (Aussenkommando) van het concentratiekamp Neuengamme bij Hamburg.

Vanaf februari 1944 werden in de mijn bedrijven als Berliner Askania Werke en het Luftfahrtgerätewerk Hakenfelde GmbH ondergebracht die belangrijke wapensystemen produceren. Obergruppenführer Hans Kammler is verantwoordelijk voor het ondergronds brengen in het kader van het V-wapen programma. Bewakingseenheden van de Schutzstaffel (SS) zijn verantwoordelijk voor het gevangenkamp en vervoer naar de ondergrondse fabriek. De mannelijke KZ-gevangenen worden ingezet bij het uitgraven van het gangenstelsel en het inrichten van de fabriek. Dagelijks wordt door de gevangenen 12 uur gewerkt in twee ploegendiensten. De langdurige appels, de zware lichamelijke werkzaamheden, zwaar belastend voor longen en ogen, de hygiënische voorzieningen, de niet toereikende voeding en vrijwel geen slaap zorgen voor een hoog sterftecijfer in het kamp. [Bram sterft in het kamp van Beendorf op 29 maart 1945](#)

Abraham Dinger

Antonie Hendrikus de Wilde (1915-1945), Dalton eindexamen 1934

Antonie, geboren in Blitar op Java in Nederlands-Indië, is in de eerste oorlogsjaren student in Leiden waar hij eerst medicijnen en later Indisch recht studeert. Hij promoveert in 1942 en is werkzaam als ambtenaar bij de inspectie bevolkingsregisters. Antonie wordt door verraad gearresteerd op 19 juli 1944 bij een inval in het woonhuis aan de Laan van Meerdervoort 749. Het gehele gezin, Antonie, zijn ouders, broer, zus en enkele onderduikers werden overgebracht naar de arrestantenbewaarplaats bij het politiebureau aan de Laan Copes van Cattenburch. Zijn moeder en zus worden na verloop van tijd vrijgelaten en Antonie wordt samen met zijn vader en broer overgebracht naar het Oranjehotel. Vandaaruit gaan ze gezamenlijk naar kamp Vught. Vader Willem blijft achter in Vught en de broers Antonie en Cornelis worden verplaatst naar kamp Amersfoort. Na dolle dinsdag komen vader en de zonen in september 1944 in het concentratiekamp Sachsenhausen. Na een rondgang langs concentratiekampen Bergen-Belsen en Neuengamme/Aussenkommando (Kdo) Bremen Farge sterft Antonie op 18 mei 1945 van uitputting in concentratiekamp Ravensbrück

Vader Willem sterft op 23 oktober 1944 in Sachsenhausen, zijn broer Cornelis op 4 januari 1945 in Neuengamme. Cornelis en Antonie staan vermeld op het monument in de hal van het Ministerie van Binnenlandse Zaken.

Van Antonie is geen portret bekend. Een van de aangetroffen [bezittingen van Antonie](#) in kamp Ravensbrück was een HTM-ticket

Het beeld is onderdeel van een beeldengroep in Ravensbrück, CC-BY-SA, ho vista nina volare

Herman Pekel 1920-1945, Dalton 1933-1939

Herman werkte na zijn schooltijd op het Bevolkingsregister en hierna bij het afweergeschut van de Militaire dienst op Waalsdorp. Daar werd zijn kazerne gebombardeerd op 10 mei 1940. Na de capitulatie werkt hij in de muziekwinkel van zijn vader. Hierna duikt hij de illegaliteit in.

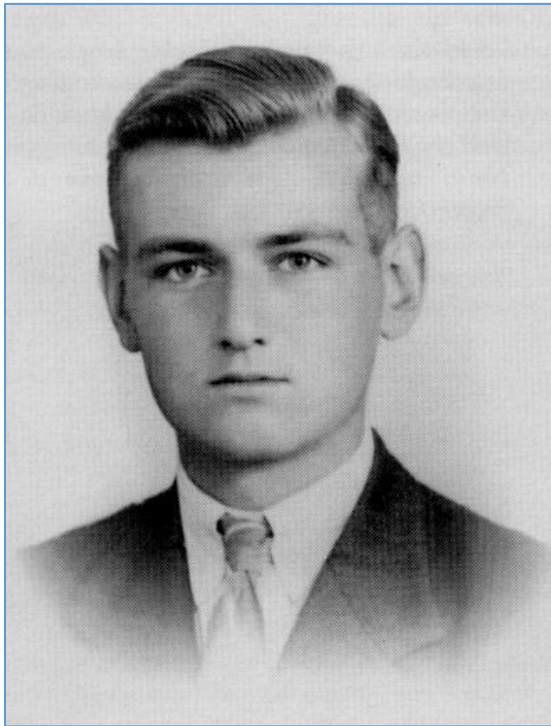
Op Bevrijdingsdag 5 mei 1945 meldt hij zich waarschijnlijk aan bij de stoottroepen. Op 6 mei 1945 worden hij en Allert Brinkman (1911), commandant van de Raad van Verzet (RVV) Brigade Den Haag, door een tweetal Duitse militairen 's avonds om 20.30 op de hoek Javastraat-Koninginnegracht doodgeschoten nadat ze een zogeheten Fahrbefehl niet konden tonen. Herman Pekel en Allert Brinkman werden op 14 mei met militaire eer bijgezet op begraafplaats Oud Eik en Duinen. Veel later blijkt dat Brinkman een dubbelspion geweest is. Als spion voor de Duitsers (Vertrauensmann) had hij veel belastende informatie van het Sonderkommando Frank, de Haagse Sicherheitsdienst onder leiding van Friedrich Frank. De zogenaamde Fahrbefehl controle was waarschijnlijk een bewuste liquidatie van de Duitsers, twee dagen voor de intocht van de Canadezen.

Herman Pekel

Albert Johan de Soet (1924-1944), Dalton-leerling 1942-1943

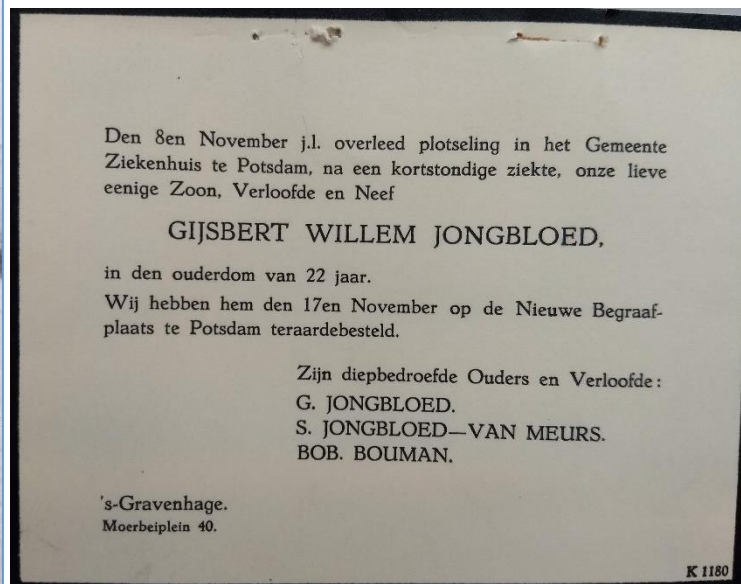
Albert werkte in de illegaliteit (LO en LKP) als vervalser van documenten. Hij wilde naar de Knokploeg in Rotterdam. Zijn taak in Rotterdam als lid van de Binnenlandse Strijdkrachten was om ervoor te zorgen dat de Maastunnel intact blijft als Duitsers zich terugtrekken. Bij een afspraak met predikant Hantje de Jong in Rotterdam, 26 oktober 1944, wacht de Gestapo hem op. Na zijn arrestatie schreef hij een brief aan zijn ouders, die aankwam op de dag van zijn dood. Hij schreef "ik wil niet dat er gehuild wordt aan mijn graf en wens dat La Paloma wordt gespeeld". [Albert wordt op 28 oktober 1944 gefusilleerd op de Rotterdamse Schietbaan](#). Ook zijn vrienden Harm Hovius en Chris Cattel (schuilnaam Erik van Vloten) werden doodgeschoten.

Albert de Soet

Gijs (Gijsbert) Willem Jongbloed (1921-1943) Dalton-leerling 1934-1939

Na zijn eindexamen in 1939 ging Gijs naar Delft om werk- en vliegtuigbouw te studeren. Het eerste deel van het kandidaatsexamen heeft hij nog kunnen afleggen. Hij werd assistent bij professor Van der Maas, maar in februari 1943 werd hij aan de Hogeschool gevangen genomen en via Scheveningen naar het concentratiekamp Herzogenbusch (Vught) gebracht, vanwaar hij na acht weken ziek thuis kwam. Diezelfde dag werd hij opnieuw gevangen genomen, toen hij verboden nieuwsberichten bij zich had. Na korte tijd mocht hij weer naar huis, echter met de verplichting, zich telkens te komen melden. Op 6 mei 1943 keerde hij van een melding in de Van Alkemadelaan niet terug, doch werd naar kamp Ommen en vandaar naar Duitsland getransporteerd. Daar is Gijs tenslotte in Potsdam terechtgekomen, waar hij gedwongen werd op het constructiebureau van Arado in een vliegtuigfabriek te werken. In september 1943 loopt [Gijs daar roodvonk op en sterft in het ziekenhuis op 8 november 1943](#). Zijn ouders, twee bejaarde huisbewaarders van zijn woning in Potsdam-Babelsbergen en enige personeelsleden van de Arado vliegtuigfabriek waren aanwezig bij de begrafenis op de Neue Friedhof te Potsdam.

Henry van Ees 1922-1944. Dalton-leerling 1939-1940

Henry, die als Hans bekend stond op school en zo vermeld staat op de plaquette, sloot zich aan bij het Residentie Toneel in Den Haag waar hij als leerling-toneelspeler werkte. In 1942 weigerde hij zich als lid van de Kulturkammer op te geven. De Reichskulturkammer was een streven van de bezetter naar gelijkgeschakeling. De kunst, maar ook de sport moest gelijkgeschakeld worden en om dat te bereiken bepaalden de nazi's wat Duitse kunst was. Bij de Kulturkammer moesten alle kunstenaars, schrijvers, muzikanten en podiumartiesten zich bij aansluiten, wilden zij hun beroep kunnen blijven uitoefenen. Om aan inkomsten te komen, ging Henry werken bij de Veehouderij Centrale.

Medio 1943 sloot Henry zich aan bij het verzet in de regio Leiden. In het verzet werd hij na 'klein' werk al spoedig met 'groot' werk belast, o.a. als leider van een knokploeg (KP), die verschillende overvallen ondernam. Hij verzorgde onderduikers, vervalste persoonsbewijzen en papieren, onderhield contacten met ambtenaren van overheidsinstellingen en verrichtte koeriersdiensten.

In april 1944 was hij betrokken bij een overval op een garage van een lid van de Sicherheitsdienst (SD) in Leiden. Hierbij werd een auto ontfreemd. Tevens was hij betrokken bij een overval op een bouwonderneming in Rijswijk die voor het Duitse leger werkte. Op zondagavond 30 april 1944 belde Henry, met twee anderen van zijn verzetsgroep aan bij een woning in Rijkswetering, die dienst deed als distributiekantoor. Door de bewoners te gijzelen zou een tweede ploeg de volgende ochtend de kluis kunnen kraken. De kantoorhouder wist echter het wapen van de overvallers te bemachtigen en hen het huis uit te sturen. Korte tijd later werden zij in Oude Wetering door een Nederlandse marechaussee aangehouden en vastgezet, waarna deze de SD in Rotterdam waarschuwde. Op 1 mei 1944 werd Henry door de SD in bewaring genomen in het Rotterdams politiebureau Haagseveer en op 2 mei overgebracht naar KL. Herzogenbusch – Vught. Op 6 juni 1944 werden de drie mannen gefusilleerd in de duinen bij Overveen. Aan zijn moeder schreef hij: “je moet maar denken moeder dat ik frontsoldaat ben”.

Henry van Ees

Chris Cattel (1923-1944), Dalton leerling 1937-1940

Chris was na zijn schooltijd werkzaam op Ministerie van Handel en Nijverheid. Hij is oprichter en leider van een Haagse Knokploeg (KP) en lid van de Binnenlandse Strijdkrachten. Zijn schuilnaam was Erik van Vloten. In zijn eenheid bevindt zich ook Ab de Soet. Chris wordt samen met zijn verloofde Ellis Maassen gearresteerd op 26 oktober 1944 in een auto omdat zijn papieren niet in orde zijn. In de auto wordt een wapen gevonden en in een zakboekje belastende informatie. [Hij is op 28 oktober 1944 na verhoor door de Sicherheitspolizei \(SD\) gefusilleerd](#) In haar [dagboek](#) schreef Ellis Maassen kort nadat Chris was gefusilleerd het volgende gedicht.

*Ik weet wat je bent begonnen, mijn jongen.
Ik weet ook wat komen kan.
Ik weet je maar één ding te zeggen mijn jongen,
Gedraag je als een man.*

*Je hebt dit werk gekozen
Want je voelde de hechte band
Die jou en mij en velen
Bindt aan ons Nederland.*

*Ik weet niet waar je nu bent
noch waar je morgen zult zijn,
wij zullen dit dapper dragen,
Dit offer is maar klein,*

*In verhouding tot dat, wat anderen
Aan de SD reeds hebben gebracht,
En mocht je toch nog vallen
Dan geve God ons kracht*

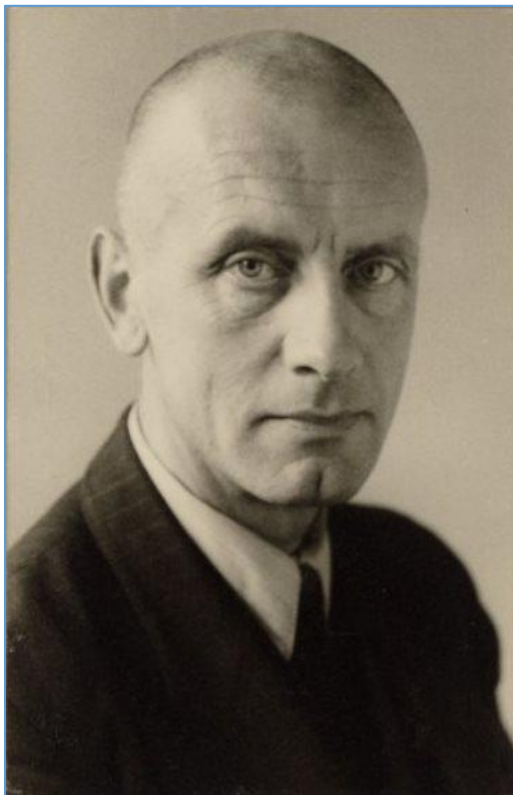
*Als jij komt voor de lopen
En ik alleen weer sta
Ik zal troost zoeken in jouw werk
Waarmee ik verder ga.*

Chris Cattel

Hugo Anne Cornelis Denier van der Gon (1894-1945) docent HBS (Dalton) 1928-1945

Hugo Denier van der Gon studeerde in de jaren 1919-1923 wis- en natuurkunde te Utrecht en werd assistent op het fysisch laboratorium. Na een docentschap in Middelharnis, een dorp op het eiland Goeree-Overflakkee, was Hugo jarenlang aan het Dalton verbonden als wis- en natuurkunde docent. Hij was ook een groot muzikliefhebber en nodigde studenten uit op huiselijke muzikale bijeenkomsten. Naast zijn docentschap aan Dalton was Hugo verbonden als privaatchocent natuurkunde aan de Universiteit Leiden. Hugo werd actief in het verzet na een oproep van Prins Bernhard. Hij was o.a. kwartiercommandant in de verzetsorganisatie Ordedienst OD) en de Binnenlandse Strijdkrachten van een district in Den Haag. Na zijn arrestatie op 2 maart 1945 werd hij gevangengezet in het Huis van Bewaring in Scheveningen, in de volksmond 'Oranjehotel' genoemd. Hij was enkele dagen later een van de slachtoffers van de represailles wegens de aanslag op Hanns Albin Rauter. [Hugo van der Gon werd gefusilleerd op de Waalsdorpervlakte op 8 maart 1945](#)

Hugo van der Gon

Bronnen en literatuur

Literatuur:

B. van der Boom, *Den Haag in de Tweede Wereldoorlog*, 1995

H.A. Zwage, *Zweers en de Dalton ... een rector en zijn school*.

Geschiedenis van de Dalton-scholengemeenschap en rector Erich Ewald Zweers gedurende de periode 1945-1977., 1978

H.Koks, B. Nieuwhoff, *Dalton 1925-2000 jubileumboek*, 2000

J.H. Zorn (red), *Jubileumboekje uitgegeven ter gelegenheid van het 25-jarige bestaan van de Dalton H.B.S. Aronskelkweg Den Haag*, 1950

E.E. F. Zweers. red., *Vijftig jaar Dalton*

Jubileumuitgave van: Dalton jaarboek 1975

H. Ambachtsheer, C. Glaudemans, *Oorlog in de lucht. Den Haag 1940-1945*, VOM-reeks 2019

Delftsche Studenten Raad, [*Gedenkboek van het verzet der Delftsche studenten en docenten gedurende de jaren 1940-1945*](#), 1947

Mette van den Berg, *Dalton in de Tweede Wereldoorlog*, DSK, Daltonschoolkrant april 2021

Online bronnen:

[Haagsche Scholen](#)

Dalton Den Haag, Dalton Scholengemeenschap/Lyceum/HBS/5e HBS 1925-[Delpher](#), diverse kranten

René Berends, *Dalton in de Tweede Wereldoorlog*, [DaltonVisie, 2018](#).

[J.J. Muiselaar](#)

[Oorlogsgravenstichting.nl](#)

[monument.vriendenkringneuengamme.nl](#)

[joodsmonumentdenhaag.nl](#)

[Overzicht gedenkplekken WO II in Den Haag 2019](#)

De plaquette van het Dalton is sinds 2020 opgenomen in de gemeentelijke lijst van [oorlogsmounumenten](#)

[Raadsinformatie 75 jaar Vrijheid in Den Haag in 2020](#)

<https://www.denhaag4045.nl/>

<https://www.wo2sporen.eu/>

Bronnen Haags Gemeentearchief

0554-01 Dalton Scholengemeenschap Den Haag

48 'Mededelingenboek', register met circulaire van de rector aan de docenten, 1943-1964

114 Stukken betreffende oorlogsslachtoffers, die met de school verbonden waren, 1939-1963

117 Foto's van de school, z.j.

0574-01 Oud leerlingenvereniging Ex Lebo

2-3 Correspondentie secretariaat, 1935-1957

Met dank aan Willem Marchée (Werkgroep Den Haag in de Tweede Wereldoorlog), Bob Coret (Werkgroep Den Haag in de Tweede Wereldoorlog), Ronald Klomp (Stichting WO2 Sporen, info@wo2sporen.eu), Jeroen van Zijderveld (*Stichting WO2 Sporen*, info@wo2sporen.eu), Dalton leerlingen Amber Taal en Kirsten van Koert en oud leerling Sabine de Boer.